

הַלְבוֹת מַלְוָה וְלוֹוֶה פָּרָק יג

א. מַלְוָה שָׁבָא לְהַפְרַע בְּשֹׁטֶר שְׁבִידוֹ, שֶׁלֹא בִפְנֵי לוֹוֶה אִם יְכוּלִין בֵּית דִּין לְשַׁלַּח אֵלָיו וּלְהוֹדִיעוֹ, עַד שִׁיעָמַד עִמּוֹ בְּדִין שׁוֹלְחִין וּמוֹדִיעִין לוֹ. וְאִם אֵי אִפְשָׁר לְהוֹדִיעוֹ בְּמַהֲרָה אוֹמְרִים לַמַּלְוֶה שִׁישָׁבַע וַיִּטַּל מִנְכָּסָיו, בֵּין מִן הַקֶּרֶקַע בֵּין מִן הַמַּטְלָטְלִים; וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְשׁוֹבֵר.

ב. וְדִין זֶה תִּקְנַת חֲכָמִים הוּא, כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל מִעוֹתָיו שֶׁלֹּחֲבָרוֹ וְהוֹלֵךְ וַיּוֹשֶׁב לוֹ בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת; וְנִמְצָאתָנוּ נֹעֵל דָּלֶת בִּפְנֵי לוֹוִין.

ג. שְׁלוֹשׁ רְאִיּוֹת צָרִיךְ לְהֵבִיא לְבֵית דִּין, וְאַחֵר כֶּךָ יִפְרַע שֶׁלֹא בִפְנֵינוּ: רְאִיָּה ראשונה, לְקַיֵּם הַשֹּׁטֶר שְׁבִידוֹ; רְאִיָּה שְׁנִיָּה, שֶׁבַע־לֶחָבֹב בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת וְאִינוּ מְצוּי בְּכָאן לַעֲמֹד עִמּוֹ בְּדִין; רְאִיָּה שְׁלִישִׁית, שֶׁאֵלּוֹ הַנְּכָסִים שֶׁלְּפָלוּנִי הַלוּוֶה הֵם.

ד. מַלְוָה שָׁבָא לְבֵית דִּין, וְהֵבִיא מִשְׁכּוֹן בִּידוֹ, וְאָמַר זֶה מִשְׁכּוֹנִי שֶׁלְּפָלוּנִי הוּא, וְאִנִּי רוֹצֶה לְמַכְרוֹ וּלְהַפְרַע חוֹבִי אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹ, עַד שִׁיבֹוא לוֹוֶה וַיִּטַּעֵן: שָׁאֵם רָצָה לוֹמַר לְקוֹחַ הוּא בְּיָדִי, אוֹמֵר. וּמִשִּׁיאִין לוֹ עֲצָה לְמַכְרוֹ בִּפְנֵי עֲדִים, כְּדִי שִׁידַע הַלוּוֶה בְּכֶמֶה נִמְכָּר.

ה. וְכֵן הַמַּלְוֶה אֶת חֲבָרוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וּמֵת הַלוּוֶה וְהַמַּלְוֶה, בֵּין שְׁמֵת לוֹוֶה תַּחֲלָה, בֵּין שְׁמֵת מַלְוֶה הוֹאִיל וְהוּא נִפְרַע מִמָּה שֶׁתַּחַת יָדוֹ, וְאֵלּוֹ רָצָה אָמַר לְקוֹחַ הוּא בְּיָדִי הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ וְנוֹטֵל, כְּדֶרֶךְ כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין.

ו. וּמִפְּנֵי מָה אִינוּ נִשְׁבָּע הֶסֶת: לְפִי שֶׁאִינוּ נִשְׁבָּע עַל עֲצָמוֹ שֶׁלְּמִשְׁכּוֹן, אֲלֵא עַל הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹקַח; שֶׁאֵלּוֹ אָמַר עַל עֲצָמוֹ שֶׁלְּחֶפֶץ זֶה אֶתָּה מְכַרְתּוֹ לִי, אֶתָּה נִתְּתוֹ לִי בְּמַתָּנָה הִיָּה נִשְׁבָּע הֶסֶת וְנִפְטָר. אֲבָל אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁחֶפֶץ זֶה מִשְׁכּוֹן בִּידוֹ, וְלֹא יָדְעוּ עַל כֶּמֶה אִינוּ יְכוּלִים לְטַל אֲלֵא בְּשָׁבוּעָה. וְהוֹאִיל וְאִין שָׁם עֲדִים, וְיְכוּלִים לוֹמַר שֶׁלִּי הוּא נֶאֱמָן לוֹמַר יֵשׁ לִי עָלָיו כֶּךָ וְכֶךָ. וְכֵן בְּשָׁבוּעָה עֲצָמָה שֶׁהָיָה נִשְׁבָּע, אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁהוּא מִשְׁכּוֹן שֶׁאִין אוֹמְרִין מִגּוֹ לְפִטְרוֹ מִשְׁבּוּעָה אֲלֵא לְפִטְרוֹ מִמָּמוֹן, שֶׁלֹא יִחְזִיר הַמִּשְׁכּוֹן עַד שִׁיטַל מָה שִׁטַּעֵן.

ז. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבָרוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וְאָבֵד אוֹ נִגְנַב בְּלֹא אִנּוּס, שֶׁהָרִי הַמַּלְוֶה חַיֵּב בְּדָמֵי הַמִּשְׁכּוֹן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְאָמַר הַמַּלְוֶה סָלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו, וּשְׁנֵי דִינָרִין הָיָה שׁוּוֹה, וְלוֹוֶה אוֹמֵר סָלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו, וְסָלַע הָיָה שׁוּוֹה הָרִי הַמַּלְוֶה נִשְׁבָּע תַּחֲלָה שְׁבּוּעַת הַשּׁוּמְרִין שֶׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְהַלוּוֶה נִשְׁבָּע הֶסֶת שֶׁהָיָה שׁוּוֹה כִּנְגֵד הַחוֹב וְנִפְטָר.

ח. אָמַר הַמַּלְוֶה סָלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו, וּשְׁנֵי דִינָרִין הָיָה שׁוּוֹה, וְהַלוּוֶה אוֹמֵר סָלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו, וּשְׁלוֹשָׁה דִינָרִין הָיָה שׁוּוֹה יִשְׁבַּע הַמַּלְוֶה תַּחֲלָה שֶׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ; וְאַחֵר כֶּךָ יִשְׁבַּע הַלוּוֶה כֶּמֶה הָיָה שׁוּוֹה, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצַת, וַיִּשְׁלַם הַדִּינָר.

ט. אָמַר הַלוּוֶה סָלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו, וּשְׁתֵּים הָיָה שׁוּוֹה, וְהַמַּלְוֶה אוֹמֵר סָלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו, וְסָלַע הָיָה שׁוּוֹה יִשְׁבַּע הַמַּלְוֶה שֶׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְכוּלָּל בְּשָׁבוּעָתוֹ שֶׁהָיָה הַמִּשְׁכּוֹן כִּנְגֵד הַחוֹב.

י. אָמַר הַלוּוֶה סָלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו, וּשְׁתֵּים הָיָה שׁוּוֹה, וְהַמַּלְוֶה אוֹמֵר סָלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו, וְחֲמִשָּׁה דִינָרִין הָיָה שׁוּוֹה יִשְׁבַּע

המלוה שאינו ברשותו ; ויכלל שלא היה שווה יתר על חמשה דינרים, וישלם דינר.

יא. סלע הלוייתך עליו, ושני דינרין היה שווה, והלוה אומר איני יודע דמיו ישבע המלוה שאינו ברשותו ; וכולל בשבועתו ששני דינרין היה שווה, וישלם הלוה שאר החוב : שהרי הוא יודע בודאי שהוא חייב לו, ואינו יודע אם פרעו אם לא פרעו.

יב. סלע הלוייתי עליו, ושתיים היה שווה, והמלוה אומר איני יודע דמיו ישבע המלוה שאינו ברשותו ; ויכלל שאינו יודע שדמיו יתר על החוב אפלו פרוטה אחת, ויפטר : שהרי לא חייב עצמו בכלום.

יג. אבל אם אמר המלוה אני יודע שהיה שווה יתר על החוב, אבל איני יודע כמה הרי זה משלם כל מה שטען הלוה, בלא שבועה : כמי שאמר חמשים יש לך בידי, וחמשים איני יודע שהוא מחייב שבועה ואינו יכול להשבע, כמו שיתבאר. ויש לו להחרים על מי שטוען שקר.

יד. המלוה את חברו, וקבע לו זמן לפרעו אף על פי שלא קנו מידו, אינו יכול לתבעו עד סוף הזמן : בין במלוה על פה, בין במלוה בשטר, בין שהלוהו על המשכון, בין שמת לוה, בין שמת מלוה. וסתם מלוה שלושים יום, בין בשטר בין על פה בין על המשכון. ואם התנה שיתבע בכל זמן שירצה יש לו לתבעו ביומו, שתנאי ממון הוא.

טו. טען המלוה ואמר היום סוף הזמן שקבעתי, והלוה אומר עד עשרה ימים קבעת הלוה נשבע הסת. ואם היה שם עד אחד שהיום סוף זמנו הרי זה נשבע שבועת התורה, כשאר הטענות. זה אומר חמשה ימים נשאר מן הזמן, וזה אומר עשרה אומרים למלוה המתן עד סוף החמשה, וישבע הסת שנשאר עוד חמשה ימים.

טז. היתה המלוה בשטר, וטען הלוה שזמן קבעת לי יראה לי שישבע בעל החוב הסת שלא קבע לו זמן, ויטל מיד.

יז. המלוה נתנה לתבע בכל מקום. פיצד : המלוה את חברו בישוב, ותבעו במדבר אינו יכול לדחותו, אלא חייב לפרע לו בכל מקום שיתבענו. בא הלוה לפרעו במדבר, הרשות ביד המלוה : אם רצה, מקבל ; ואם רצה, אומר לו איני נפרע אלא בישוב פדרך שנתתי לך, והרי הן ברשותו, עד שיפרענו בישוב.

הלכות מלוה ולוה פירק יד

א. הפוגם את שטרו, או שעד אחד מעיד על שטרו שהוא פרוע, והבא לפרע שלא בפני הלוה, והטורף מיד הלוקח, והנפרע מן היורש בין קטן בין גדול לא יפרע אלא בשבועה כעין שלתורה ; ואומרין לו כשיתבע, השבע ואחר כך תטל. ואם היה החוב לזמן קבוע, ותבע בזמנו נפרע שלא בשבועה ; עבר זמנו, לא יגבה אלא בשבועה.

ב. התובע את חברו לפרעו, וטען הלוה שפרע שטר זה או מקצתו, ובעל השטר אומר לא פרעת כלום אומרים לו שלם

לו. טען הלווה ואמר ישבע לי שלא פרעתיו ויטל משביעין אותו בנקיטת חפץ שלא פרע כלום, או שלא פרעו אלא כף וכף, ואחר כך יטל; ואם היה המלוה תלמיד חכמים, אין נזקקין לשבועתו.

ג. הוציא עליו שטר מקים, והלווה טוען ואומר שטר מזיף הוא ומעולם לא כתבתי שטר זה, או שטען שחוב זה רבית הוא או אבק רבית, או שטען שהוא שטר אמנה, או שטען כתבתי ללוות ועדין לא לויתי כלל שלדבר, טען טענה שאם הודה בה בעל השטר, היה השטר בטל והמלוה עומד בשטרו ואומר שזה שקר טוען, ואמר הלווה ישבע לי ויטל: הרי זו מחלקת בין הגאונים. יש מי שהורה שחייב בעל השטר להשבע כעין שלתורה, כמי שטען עליו שפרעו. ורבתי הורו שלא ישבע המלוה, אלא אם טען עליו הלווה שפרעו בלבד, שהרי הודה בשטר, ולפרעון הוא עומד; אבל כל אלו הטענות, לא כל המנו לבטל שטר מקים, אלא ישלם, ואחר כך יטען על המלוה במה שירצה אם יודה, יחזיר לו, ואם כפר, ישבע הסת. ולזה דעתי נוטה.

ד. המוציא שטר חוב על חברו מלוה אומר לא נפרעתי כלום, ולווה אומר פרעתי מחצה, והעדים מעידים שפרעו כלו נשבע הלווה, ונותן מחצה: שהרי הודה במקצת; ואינו כמשיב אבדה, מפני שאימת השטר עליו. ואין המלוה גובה המחצה, אלא מבני חורין, שהרי הלקוחות אומרים אנו על העדים נסמך, והרי בטלו שטר זה.

ה. הוציא עליו שטר חוב שאינו יכול לקימו, ואמר הלווה אמת שאני כתבתי שטר זה, אבל פרעתיו, או אמנה הוא, או כתבתי ללוות ועדין לא לויתי, וכל פיוצא בזה הואיל ואם רצה, אמר לא היו דברים מעולם והרי מפיו נתקנים הרי זה נאמן, וישבע הסת ויפטר. ואם קימו המלוה אחר כך בבית דין, הרי הוא כשאר השטרות.

ו. הוציא עליו שטר מקים, ואמר הלווה מזיף הוא, ומעולם לא כתבתי, או שטר אמנה הוא, ואמר המלוה כן הדברים, אבל שטר כשר היה לי עליו ואבד אף על פי שהמלוה, הוא ששבר את שטרו, ואלו רצה, אמר אינו מזיף שהרי נתקנים בבית דין אינו גובה בו כלום, אלא נשבע הלווה הסת ונפטר: שהרי זה השטר כחרס הוא חשוב.

ז. שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולווה בו, שכבר נמחל שעבודו ונעשה כחרס.

ח. המוציא שטר חוב מקים על חברו, ואמר הלווה והלוה פרעתיך, ואמר לו המלוה כן היה, אבל חזרתי והחזרתי לך המעות, והלויתי אותך פעם שניה הרי בטל השטר: ששטר שנפרע, הרי הוא כחרס. אבל אם אמר לו החזרתי לך המעות, מפני שלא היו טובות, עד שתחליפם לא בטל השטר, ועדין שעבודו קים.

ט. הוציא עליו שטר מקים שיש לו עליו מנה, ואמר לו הלווה והלוה פרעתיך בפני פלוני ופלוני, ובאו אלו והעידו שפרעו, אבל לא הזכיר לו השטר, ואמר לו המלוה כן הוא שפרעת, אבל חוב אחר פרעת שהיה לי אצלך הרי בטל השטר.

י. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים, בְּשֶׁהֲעִידוּ שְׁנָתָן לוֹ בְּתוֹרַת פְּרָעוֹן. אָבֵל
אִם רָאוּהוּ נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת, וְלֹא יָדְעוּ אִם נָתַן בְּתוֹרַת פְּרָעוֹן,
אוֹ בְּתוֹרַת פֶּקֶדוֹן, אוֹ בְּתוֹרַת מִתְּנָה אִם אָמַר בְּעַל הַשָּׁטֶר, לֹא
הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם הָרִי זֶה הַחֲזֹק כַּפָּרָן, וּבִטֹּל הַשָּׁטֶר. וְאִם
אָמַר פְּרָעוֹן שֶׁלְּחֹב אַחֵר הוּא הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מֵהַ
שֶׁבַשְׁטֶר: שֶׁהָרִי לֹא פָּרְעוּ בְּעֵדִים; וּמִתּוֹךְ שֶׁיְּכוֹל לֹאמַר מִתְּנָה
נִתְּנָם לִי, נֶאֱמָן לֹאמַר פְּרָעוֹן שֶׁלְּחֹב אַחֵר הֵן.

יא. אָמַר לוֹ הַלּוּוֹה וְהִלּוּא שָׁטֶר חֹב זֶה דְּמִי שׁוֹר שֶׁלְּקַחְתִּי מִמֶּךָ
הוּא, וְאַתָּה גְּבִית דְּמִי בְּשׁוֹר, וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַשָּׁטֶר, כֵּן אֲנִי גְּבִיתִי
אֶת דְּמִי מִחֹב אַחֵר שֶׁהָיָה לִי אֶצְלָךְ הוּאִיל וְהוֹדָה מַעֲצָמוֹ
שֶׁדְּמִי הַשׁוֹר הוּא הַחֹב, וּמִדְּמִי נִפְרַע בְּטֹל הַשָּׁטֶר, וְאֵף עַל פִּי
שָׂאִין עָלָיו עֵדִים שֶׁפָּרַע מִדְּמִי; וְיִשְׁבַּע הַלּוּוֹה הֵסֵת שֶׁפָּרְעוּ.
וְכֵן כָּל כְּיוּצָא בְּזֶה.

יב. הוּצִיא עָלָיו שָׁטֶר חֹב בְּעַד אַחֵר, וְהַלּוּוֹה טָעַן פְּרַעְתִּי הָרִי
זֶה מִחֵיב שְׁבוּעָה וְאֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע, וּמִשְׁלָם. טָעַן וְאָמַר יִשְׁבַּע
לִי שְׁלֹא פְּרַעְתִּיו, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע: שֶׁאִפְלוּ הָיוּ בְּשָׁטֶר שְׁנֵי עֵדִים,
וְאָמַר יִשְׁבַּע לִי שְׁלֹא פְּרַעְתִּיו הָרִי זֶה נִשְׁבַּע כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יג. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוֹתַי, שֶׁהַכּוֹפֵר בְּמִלּוֹה עַל פֶּה בְּבֵית דִּין, וְכֹא עַד
אַחַד שְׁלוֹה הָרִי זֶה יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה. חָזַר וְאָמַר כֵּן הָיָה,
לְוִיתִי וּפְרַעְתִּי, אוֹ מִחַל לִי, אוֹ נִתְחִיב לִי מִמָּקוֹם אַחֵר הָרִי זֶה
מִחֵיב שְׁבוּעָה וְאֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע, וּמִשְׁלָם.

יד. מִי שֶׁטָּעַן שֶׁפָּרַע הַשָּׁטֶר, וְאָמַר יִשְׁבַּע הַמִּלּוֹה וְיִטֹּל אוֹמְרִים
לוֹ הִבֵּא מְעוֹתָיו, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁבַּע וְיִטֹּל. אָמַר אֵין לִי כָלוּם לְשַׁלֵּם
מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ תַּחֲלָה, בְּתַקְנַת הַגְּאוֹנִים שָׂאִין לוֹ; וְלִכְשֶׁתִּשְׂגַּ
יָדוֹ, וְיִתֵּן לְבַעַל חֹבּוֹ, יִשְׁבִּיעוּ שְׁלֹא פָּרְעוּ, וְאַחֵר כֶּף יִתֵּן לוֹ.

טו. מִי שֶׁהָיָה לוֹ חֹב עַל חֲבֵרוֹ בְּשָׁטֶר, וְאַבֵּד הַשָּׁטֶר וְהָרִי
הָעֵדִים קִיָּמִין אֵף עַל פִּי שֶׁקֵּנוּ מִיָּדוֹ, וְטָעַן שֶׁפָּרַע הָרִי זֶה נִשְׁבַּע
הֵסֵת. וְהוֹרוּ רַבּוֹתַי שֶׁאִפְלוּ הָיָה הַחֹב לְזָמָן, וְעַדִּין לֹא הִגִּיעַ
זְמַנוֹ לְהַפְרַע הוּאִיל וּכְתָבוּ לוֹ שָׁטֶר וְאֵין בְּיָדוֹ שָׁטֶר, וְהַלּוּוֹה
טוֹעֵן פְּרַעְתִּי נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע הֵסֵת שֶׁפָּרְעוּ: שֶׁאֵנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא
פָּרְעוּ, וְלִפְיֶכֶךְ קָרַע הַשָּׁטֶר אוֹ שָׂרְפוֹ. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוֹתַי שֶׁאִפְלוּ
הָיָה הַשָּׁטֶר יוּצָא מִתַּחַת יָדֵי אַחֵר, וְהַלּוּוֹה טוֹעֵן מִמֶּנִּי נָפַל אַחֵר
שֶׁפְּרַעְתִּיו אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ זְמָנוֹ, נִשְׁבַּע הֵסֵת וְנִפְטָר:
שֶׁכִּיּוֹן שָׂאִין הַשָּׁטֶר בְּיַד הַמִּלּוֹה, אֵין שֵׁם חֲזָקָה.

טז. שְׁנַיִם שֶׁהֵן אוֹחֲזִין בְּשָׁטֶר הַמִּלּוֹה אוֹמַר שְׁלִי הוּא, וְהוּצֵאתִיו
לְהַפְרַע בּוֹ מִמֶּךָ, וְהַלּוּוֹה אוֹמַר פְּרַעְתִּיו, וּמִמֶּנִּי נָפַל: אִם הָיָה
הַשָּׁטֶר שֶׁיְּכוֹל לְקִיָּמוֹ זֶה יִשְׁבַּע שָׂאִין לוֹ בְּדָמִים אֵלּוּ פָּחוֹת
מִחֲצִין, וְזֶה יִשְׁבַּע שָׂאִין לוֹ בִּהֵן פָּחוֹת מִחֲצִין; וְיִשְׁלַם הַלּוּוֹה
מִחֲצָה. וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל לְקִיָּמוֹ יִשְׁבַּע הַלּוּוֹה הֵסֵת שֶׁפָּרְעוּ, וְיִלָּךְ
לוֹ.

יז. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ מִנֵּה יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, וְהִלָּה אוֹמַר אֵין לָךְ בְּיָדִי
כָלוּם, אוֹ שֶׁאִמַּר פְּרַעְתִּיךָ אָמַר לוֹ הַתּוֹבֵעַ הַשְׁבַּע לִי הֵסֵת, אָמַר
לוֹ הַנִּתְבַּע וְהִלּוּא שָׁטֶר יֵשׁ לָךְ עָלַי, וְאַתָּה רוּצָה לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתִי
תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף תּוּצִיא הַשָּׁטֶר הַפְּרוּעַ וְתִגְבֶּה בּוֹ אוֹמְרִים לוֹ
הִבֵּא הַשָּׁטֶר. אָמַר הַמִּלּוֹה אֵין לִי עָלָיו שָׁטֶר מְעוֹלָם, אוֹ שָׁטֶר
הָיָה לִי וְאַבֵּד הוֹרוּ רַבּוֹתַי שֶׁאוֹמְרִים לְמִלּוֹה בְּטֹל כָּל שָׁטֶר שִׁישׁ

לך קדם זמן זה, ואחר כך תשביעוהו הסת, או החרם חרם סתם, ולך ובקש עד שתמצא השטר.

הלכות מלוה ולוה פרק טו

א. המלוה את חברו בעדים, ואמר לו אל תפרעני אלא בעדים בין שאמר לו בשעת הלואה, בין שאמר לו אחר שהלוהו הרי זה צריך לפרעו בעדים, מפני התנאי. טען הלוה ואמר לו, וכן עשיתי ופרעתיה בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים, או מתו הרי זה נאמן, ונשבע שבועת הסת ונפטר.

ב. וכן אם אמר לו אל תפרעני אלא בפני תלמידי חכמים, או בפני רופאים, ואמר לו, בפניהם פרעתיה, ואותן העדים שפרעתיה בפניהם מתו, או הלכו למדינת הים הרי זה נאמן, ונשבע הסת ונפטר.

ג. אבל אם אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ואמר לו פרעתיה בפני אחרים, ומתו או הלכו למדינת הים אינו נאמן: שמפני טענה זו התנה עליו, ואמר לו אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון שהם עומדים עמו, כדי שלא ידחה אותו ויאמר בפני אחרים פרעתי, והלכו להם.

ד. יש נסחאות מן התלמוד שכתוב בהן, שהאומר לחברו אל תפרעני אלא בעדים, ואמר לו פרעתיה בפני פלוני ופלוני, והלכו להן למדינת הים אינו נאמן. וטעות סופרים היא; ולפיכך טעו המורים, על פי אותן הספרים. וכבר חקרתי על הנסחאות הישנות, ומצאתי בהן שהוא נאמן. והגיע לידי במצרים מקצת תלמוד ישן כתוב על הגוילים, כמו שהיו כותבין קדם לזמן זה בקרוב מחמש מאות שנה; ושתי נסחאות מצאתי מן הגוילים בהלכה זו, ובשניהן כתוב ואם אמר פרעתיה בפני פלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים, נאמן.

ה. ומפני טעות זו שארעה למקצת הספרים, הורו מקצת גאונים שאם אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ופרעו בפני אחרים שאינו נאמן, אף על פי שהביא עדים שפרעו בפניהם; וגם זו טעות גדולה. והדין האמת, שאם באו עדים שפרעו בפניהם נפטר, ואין כאן מקום חשש. גם ההוראה הזאת על פי ספריהן שכתוב בהן באותו שאמר לחברו, פרעני בפני עדים ששנו הלכות, והלך ופרעו בפני עדים; וטעות סופרים היא. ומצאתי בגוילים כתוב, אזל פרעיה ביניה לבין דיליה.

ו. אף על פי שהספרים המגהין כמו שאמרנו, כך יראה מדין התלמוד. ועוד, דברים שלדעת הן; וכי מה היה לו לעשות אמר לו אל תפרעני אלא בעדים, פרעו בעדים: וכי יש לו לאסור העדים בבית הסהר כל ימיהם, שלא ילכו; ועוד, אם מתו, מה יעשה נמצא זה פורע פעם אחר פעם לעולם, עד שיביא עדים. אם כן נעשת עדות זו עדות בשטר, ונמצא זה, כיון שאמר לו אל תפרעני אלא בעדים, נעשת מלוה בשטר; ואין מי שעלה זה על לבו.

ז. אבל ודאי אם אמר לו בפני פלוני ופלוני הוא הפסיד על

עצמו, שפרע בפני אחרים והלכו להם; אבל אם פאו והעידו שפרעו, אין כאן בית מחוש. וכזה ראוי לדון ולהורות.

ח. התנה המלוה על הלווה, שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו הרי זה נוטל בלא שבועה, אף על פי שטען שפרעו. ואם הביא עדים שפרעו, אינו נוטל כלום.

ט. התנה עליו שיהיה המלוה נאמן כשני עדים אף על פי שהביא עדים שפרעו הרי זה גובה ממנו בלא שבועה, שהרי האמינו כשני עדים: ואפלו הביא מאה שפרעו בפניהם, שהשנים כמאה. אבל אם אמר לו, הרי אתה נאמן עלי כשלושה הואיל וירד למנין אם פרעו בפני ארבעה, הרי זה פרוע.

י. זה שהאמין המלוה כשני עדים, מה תהיה תקנתו כשיפרע יקרע השטר, או יעיד זה המלוה על עצמו שבטל כל שטר שיש לו על פלוני, או יעיד על עצמו שלא בפני הלווה שקבל כל חוב שיש לו אצל פלוני.

יא. הרי שפרעו, וטען המלוה שלא נפרע, וחזר ופרעו פעם שניה מפני התנאי הרי הלווה חוזר ותובע את המלוה בדין, ואומר לו כך וכך אתה חייב לי, מפני שפרעתיו שתי פעמים: אם הודה, ישלם; ואם כפר, ישבע שבועת הסת על כך שלא פרעו אלא פעם אחת. וכן כל כיוצא בזה.

יב. התנה הלווה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר פרעתי אינו גובה בשטר זה, לא מן היורש ולא מן הלוקח. ואפלו אמר לוה, לא פרעתי אין המלוה טורף בשטר זה מן הלוקחות: שמא יעשו קנוניה על נכסיו שלזה.

יג. טען הלווה בשטר זה ואמר פרעתי מקצתו, והמלוה אומר לא פרע כלום משלם המקצת שהודה בו; ונשבע שבועת הסת, שהרי האמינו. ואם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שבועת הסת, אינו נשבע.

יד. התנה המלוה שיהיה גובה בלא שבועה, הרי זה גובה ממנו בלא שבועה. אבל אם בא לגבות מיורשיו, ישבע ואחר כך יגבה; ואם התנה שיגבה אף מן היורש בלא שבועה, גובה בלא שבועה. וכן אם התנה שיגבה מן העדית גובה מן העדית אף מן היורשין, שכל תנאי שבממון קיים. בא לגבות מן הלוקח לא יטרף אלא בשבועה, שאין זה מתנה לאבד ממון חבירו.